

Fællesskabende praksisser i ungdomsuddannelse og beskæftigelse – den fælles sag i tværprofessionelt samarbejde

Ida Schwartz, ph.d., docent og programleder for ”Inklusion og hverdagsliv”. idsc@ucl.dk

Dagens oplæg

1. Problemfelt og teoretisk ståsted
2. Forskningsprojekter
3. Fællesskabers betydning for læring
4. Legitim position som lærende deltager
5. Den fælles sag i tværprofessionelt samarbejde

Problemfelt og teoretisk ståsted

Ungdomsproblemet

‘Den brede NEET-gruppe [ikke i uddannelse eller arbejde], som den opgøres af Danmarks Statistik, udgør 10,5 % af alle unge mellem 16 og 24 år. Når vi i vores analyse indsnævrer gruppen til det, vi kalder de udsatte NEET, så finder vi, at de udgør ca. 3 % af alle 18-24-årige eller omkring 14.000 unge (målt i 2017).’ (Bolvig 2019 s.7)

Strukturelt pres

- Stigende globalisering og fokus på at understøtte, at unge kommer videre med enten uddannelse eller arbejde efter folkeskolen (Bolvig et al., 2019; Katznelson et al., 2017).
- Stigende intentioner om at ville styre unges karriereløb – indsnævring i forestillinger om, hvad der udgør normale uddannelsesveje (Wulf-Andersen et al., 2016 s 22).
- Motivationskrise (

Stigende individualisering

- Skolens vurderingspraksisser, er styrket gennem de seneste årtier (Mardahl-Hansen og Schwartz, 2021).
- Uddannelsesparathedsvurderinger i relation til både personlige, sociale og faglige parametre (Tybjerg in prep.)
- Hertil kommer stigende krav til minimumskarakterer i ansøgninger til erhvervsuddannelser (EUD), der forstærker differentieringen af elever i folkeskolens afgangsklasser (Grønne og Poulsen, 2020).
- Forskning har peget på oplevelse af pres og stigmatisering, kan være en følge af individualiserende vurderingspraksisser (Smith et al., 2018)
- Stigende fokus på kan – kan – ikke, målt indenfor snævre boglige parametre.

Negative skoleerfaringer

[Min folkeskole], de kunne ikke hjælpe mig og de sagde direkte, at hele skolen var cirkler og jeg var en firkant. Og jeg kunne ikke gøres til en cirkel (Maja, FGU-elev 2020).

Oplevelsen af at:

- være dum, forkert og anderledes.
- have negative forventninger til skole og uddannelse
- være magtesløs
- manglende tro på, at man kan lære

Jean Lave

- Læring gennem legitim perifer deltagelse
- Kritikken – fra tænkning i mesterlære til læring gennem deltagelse i social praksis
- Fra tænkning i transfer til at forstå læring situeret
-

Social læringsteori

- Læring gennem aktiv deltagelse i en fælles udvikling af livsbetingelser – et alment menneskelig grundlag for udvikling
- Læring gennem deltagelse i social praksis
- Menneskers mangfoldige fælles sagsforhold – vi ‘bygger’ hverdagsliv, arbejdsliv, fritidsliv, familieliv sammen - det fælles tredje

Læring gennem social deltagelse (kritisk psykologi)

- Deltagelse handler om at lære *noget* sammen med *andre* i fællesskaber
- Børn og unge lærer og udvikler sig i et hverdagsliv på tværs af livssammenhænge (hjem, uddannelse og fritidsliv)
- Sociale og faglige aspekter af læring er forbundne
- Deltagelse i et fælles engagement i at forstå verden og hvordan man kan handle relevant i den

Det fælles tredje i FGU?

En uddannelsespraksis hvor unge kan **komme i position som legitim lærende deltagere:**

Forstå sig selv og andre gennem fordybelse i specifikke og almene sagsforhold i en dilemmafyldt verden

FGU: understøtter unges fælleskaber *om* at lære?

Forskningsprojekter

Forskningsprojekter

- Børn og unges netværk – et fælles ansvar (2016-2018). Projekt i samarbejde med døgninstitution og finansieret af socialstyrelsen.

Materiale fra det tværprofessionelle samarbejde om to unges uddannelsesforløb over fire tværprofessionelle møder

- Forskningscirkel på UCL om FGU bestående af konsulenter i EVU, professionelle i FGU, to forskere og to forskningsassistenser (2019-). Delprojekt 'Unge perspektiver på FGU' .

Materiale fra observationer i FGU-skoleliv og 6 unge-interviews (Lene Kullen).

Bagvedliggende interesse

- Samfundsmæssige strukturer, der skaber social ulighed – opgøret med social arv. Hvordan forstå social ulighed - hverken systematisk eller tilfældig
- Udvikle blik for sårbarhedsskabende marginaliseringsprocesser på ungeområdet
- Nederlagserfaringer – hvordan arbejdes der med dem?

Samfundsmæssigt fokus – vi skyder mere ind i mellem

- Unges overgange til nye kontekster: fra anbringelse til efterværn, fra folkeskole til uddannelse/ungeprojekter/arbejde
- Nye former for forberedelse: unge i FGU– hvad kalder på opmærksomhed og hvad har vi brug for at forstå bedre og handle anderledes i forhold til?

Nye målsætninger for FGU

Samtidige krav om

- Helhedsorienteret og anvendelsesorienteret undervisning – ‘autentisk undervisning’ (fag skal underordnes det anvendelsesorienterede)
- Individuelle læringsmål og forbedring af faglige kvalifikationer (faglige mål står over anvendelsesorientering)
- Modsætninger i uddannelsessystemet

Problemstilling

Inklusion og det pædagogiske arbejde med læringsfællesskaber – hvad mangler vi at forstå og håndtere bedre for at unge kan komme i position som legitimt lærende deltagere i læringsfællesskaber?

1. Fællesskabets betydning for læring
2. Legitim position som lærende deltager

Hvad kan vi lære ved at iagttage læringsfællesskaber fra de unges perspektiver?

1. Fællesskabets betydning for læring

Professionelles samarbejde om det, de endnu ikke forstår (Nielsen, 2020)

- En ung mand bor på døgninstitution, er i efterværn og går i beskæftigelsesprojekt
- Han afviser en ønskepraktik med: ”den lortepraktik, gider jeg ikke”.
- Forskningsprojektet følger fire tværprofessionelle møder, hvor følgende professionelle deltager: myndighedsrådgiver, beskæftigelsesrådgiver, pædagog på døgninstitution, ungevejleder og projektmedarbejder i beskæftigelsesprojekt

Individualiserende problemforståelser

- Professionelle deler en opfattelse af, at den unge mand intet vil, at han lukker sig inde i sig selv og afviser at samarbejde om sin situation – afmagt bordet rundt
- Barnet eller familien udpeges som problemet
- Mangelsyn, afmagt og stigmatisering: en ond cirkel
- En fastlåst situation

Møde 1: Den unge mands perspektiv

De professionelle lytter til hinanden og spørger om, hvordan situationen kan forstås ud fra den unge mands perspektiv, bidrager til, at der breder sig en nysgerrighed over hans grunde til at opgive både praktik og samarbejde. Ved at lægge forskellige informationsbidder sammen fra forskellige professionelles perspektiver, træder især en information klart frem. Den unge mand har hjemme på døgninstitutionen givet udtryk for, at praktikken var noget møg, fordi han bare sad på en stol hele formiddagen.

Professionelles lærende fællesskab

Hvordan forstå en ung mands reaktion som aktiv handling i en vanskelig livssituation – et forsøg på håndtering af betingelser (afmagt)

Fælles undren: hvad er sket?

Møde 2: Fokus på modtagelse i ny praksis

De professionelle fortæller, hvordan de i den mellemliggende periode har brugt viden fra de andre mødedeltagere til at udforske og udvikle egen problemforståelse og indsats. Aktivitetshusmedarbejderen er gået til praktikvejlederen og har undersøgt, hvordan praktikken er blevet forberedt og tilrettelagt, og især hvordan den unge mand er blevet modtaget og introduceret den første dag. Hun opdager at døgninstitutionspædagogen har sat ham af ved døren, og han er selv gået ind. Desuden er praktikværten en mekaniker af få ord, der forventer, at en ung mand selv tager fat. Hun påbegynder et nyt forløb, hvor hun i samarbejde med praktikværten nøje tilrettelægger både modtagelse og indføring i arbejdsgange, og den unge mand kommer godt i gang med sin praktik. Døgninstitutionspædagogen reflekterer over, hvordan hun fremover kan støtte unge bedre i overgange til deltagelse i en ny praksis, og at en opstart kræver mere koordinering og organisering.

Manglende position som legitim deltager

- Sårbarhedsskabende overgang
- Om at føle sig forkert og uønsket – jeg kan ikke høre til her

FGU

Sifs historie

- [Folkeskolen] var faktisk ikke særligt sjovt, fordi jeg rent faktisk blev mobbet på det tidspunkt (Sif i 0-2).
- Det var for svært [fagligt], der var for mange elever i klassen og jeg følte ikke jeg fik den hjælp, jeg havde brug for (Sif er ordblind).
- Men det, der så skete midt i alt det her (10 kl.), det var at jeg mistede min far. (Sif)
- Det gjorde jo så igen, at jeg ikke kom i skole, fordi jeg jo havde det mega svært og det var rigtig, rigtig hårdt at miste ham (Sif sukker og stemmen bliver spinkel)

Hvordan forstå vanskeligheder?

- Mange forhold løber sammen på komplicerede måder: vanskeligheder i **betingelser, fællesskaber og personlig** lidelse skaber til sammen barrierer for social deltagelse
- Sammensatte forhold fremfor udpegning af enkeltstående årsager
- Ikke risikofaktorer i sig selv – men den måde betingelser, fællesskaber og personlig lidelse spiller sammen – variable er variable

FGU – at starte som helt ny

Sif: Men det var faktisk også en lille smule svært at starte op her, fordi man ligesom er helt ny i en fremmed klasse. Så det var faktisk lidt svært til at starte med.

I: Altså at skulle gå igennem døren den første dag?

Sif: jaaaa! Jeg var faktisk først heroppe - det var sådan lidt svært – jeg meldte mig også lidt syg, fordi det var faktisk lidt svært at starte her. Som helt ny. Man kender slet ikke nogen (trækker vejret dybt), så det jeg aftalte med vejlederen her, det var første dag, jeg var heroppe, der var jeg kun oppe og sætte ansigter på dem og lige møde dem og så gik jeg hjem igen. Så startede jeg op næste dag – altså en uge-14 dage startede jeg med at være her, hvor jeg var her fra 8-12, så jeg lige fik et indtryk af hvem de var.

Sårbarhedsskabende processer

- Hvordan forbereder skolen sig på en skolestart?
- Hvordan hjælper lærere klassens elever med at tage imod og drage hinanden ind?
- Hvordan både skabe almene betingelser for modtagelse og organiserer en personlig deltagerbane?
- Når klassens fællesskab fungerer, så...

Fællesskabet betyder alt for læring

..for så er det motiverende at komme i skole, så er det motiverende at deltage og så har man lyst til at række hånden op eller komme med ideer til læreren. Sådan at hun også kan få at vide, at okay de vil gerne lave noget ud af det der....eller noget helt tredje, fordi man føler sig tryk i klassen. Ligeså snart man har en tryk base, så synes jeg bare, så bliver alting meget bedre og så bliver man mere motiveret for at stå op. ”Åh, det er mandag jeg gider fandeme ikke i skole”- men jeg gør det alligevel, fordi at jeg kan godt lide at være sammen med de andre. Så det, synes jeg, har en rigtig stor indflydelse, hvordan man har det i en klasse. (Peter FGU-elev, 2020)

Omsorg gennem fællesskabelse

- Omsorg for den enkelte gennem omsorg for fællesskabet og vice versa
- Om at deltage i opbygningen af et fælles ansvar for hinanden: et eksempel

Udvikling gennem deltagelse i opbygningen af fælles betingelser

Sif: Vi syntes, der var en ret trykket stemning i starten. Det var som om, vi stadig var ”de nye” og ”de gamle”, og det var lidt svært at få dem ind og være med i fællesskabet. Så det vi gjorde var, at vi tog en snak inde på klassen først uden læreren – fordi hun behøver jo ikke altid at være en del af vores snakke. Så den klarede vi selv og vi fik ligesom snakket, at vi syntes der var en dårlig stemning og det syntes de jo egentlig også selv. Og det hjalp faktisk med den her snak og det hjalp også med at vi holdt en klassefest, hvor vi ligesom blev rystet sammen som en klasse... og det har jeg faktisk aldrig oplevet at vi gjorde på min gamle skole. At vi ligesom tog sådan nogle initiativer. Her føler jeg at **vi er lidt mere voksne mennesker**, der rent faktisk tager det uden læreren, hvor på min gamle skole, der var læreren tit med inde over alle de her diskussioner, hvis der var noget

2. Legitim position som lærende deltager

Fælles forståelse for, at det er svært at lære

I: spørger til den store faglige spredning i klassen- betyder den noget?

Sif: Det tænker jeg faktisk ikke over. For jeg synes vi er en klasse, der har et godt sammenhold med hinanden. Vi snakker på kryds og tværs allesammen

I: Så du synes ikke, det forstyrrer undervisningen, at der nogle gange lige skal bruges lidt mere tid på at få noget forklaret?

Sif: Nej!

I: Hvis jeg skal oversætte det, du siger: fordi I er en god klasse, så er man også villig til at give tid, hvis der er en, der har brug for det?

Sif: Præcis. Ja, for vi har **en forståelse for, at personen har det svært måske ved at læse eller skrive, så giver vi hinanden tid. Vi respekterer hinanden som dem vi er i klassen.**

Et sted hvor man kan lære

I: Så, hvordan man har det i en klasse hænger sammen med, hvor meget man kan lære og hvordan man lærer?

Sif: Ja

I: Betyder det noget for dig, at du er et sted, hvor du synes, det er rart at være.

Sif: Ja, det betyder noget for mig

I: Hvis nu du ikke var det, hvad tror du så, der ville ske?

Sif: Så tror jeg ikke, jeg ville gå der. Så tror jeg, jeg ville blive hjemme... Hvis jeg ikke havde det godt her, med at være her, så tror jeg heller ikke jeg ville møde op. Og det var jo egentlig også det det endte med på min gamle skole. Jeg mødte bare ikke op, for jeg havde ikke lyst til at være der.

Hvad fremmer en personlig oplevelse af at kunne lære?

At komme i position som en, der kan lære

Matematik som social praksis

Altså jeg er glad nok for, at vi har fået vores matematiklærer. Fordi han er megadygtig, og han kan lære os noget. Så det tror jeg nok skal blive godt det, der matematik. Det har vi jo ikke haft i meget lang tid

I: Nej I havde lige en pause der.

Maja: Ja, men jeg tænker, at det her kommer til at fungere.

I: Hvad er det han gør, tænker du, som er...

Maja: Jamen, han er bare bedre til at lære fra sig end de andre har været. Han tager sig tid til at sætte sig ned ved os og fortælle os, hvad det er han mener med opgaven eller hjælper os, så vi kan forstå det. (Maja, FGU-elev 2020).

Når usikkerhed tager over

For mig skal lærerne også kunne respektere den, jeg er. Skal kunne respektere, at jeg ikke kan finde ud af det eller at jeg ikke lige er i humør til at lave f.eks. den opgave, så hun måske kunne sætte mig i gang med en anden opgave. Fordi jeg jo har så svært ved det, som jeg har. Så når selvtilliden, eller hvad man nu siger, ikke er i top den dag, så skal jeg ikke sidde og lave en opgave, jeg ikke kan finde ud af, fordi så gider jeg slet ikke (Maja, FGU-elev 2020)

Det 'terapeutiske' blik

Læreren tilbyder samtale om, hvordan Maja har det og hvad hun føler:

Nej, så vil hun bare snakke, og det er jeg ikke i humør til (Maja, FGU-elev 2020).

Støtte til at komme tilbage i position som lærende – greb om praksis

Fra personlig lidelse til fælles håndtering af usikkerhed – fra individualisering til almengørelse.

Fælles engagement at forstå selv og andre

- Unges veje til arbejde, uddannelse og voksenliv – en mangfoldighed af problematikker
- Personlig lidelse og almene unge problematikker
- Om at forstå sig selv og andre gennem fælles engagement i at udforske livsdilemmaer

Ulven kommer

Jeg synes bare det jo er en sindssyg god serie, som vi startede med at se. Da vi så den første gang, troede læreren måske ikke på, at vi kunne bruge den. Men det har hun jo så rent faktisk fundet ud af, at vi kan i vores undervisning. Og det her med at vi har set den nu igennem alle afsnittene, indtil videre, og så snakker vi jo om den. Men den sætter jo bare sindssygt mange dilemmaer op og vi har hver vores mening i klassen om, hvad der rent faktisk er rigtigt og hvad der ikke er (Sif, FGU-elev 2020).

Udvidende deltagelse

- I retning mod mere deltagelse, forståelse, bidrag og ansvar
- Læreprocesser der opbygger større fælles rådighed og indflydelse

Indflydelse handler om at kunne være medskaber af de fælles vilkår

Nu hjalp jeg jo en ven i nød i klassen ved, at vi rykkede rundt på nogle pladser. En af drengene følte sig alene nede i den anden ende, så jeg valgte at sætte mig hos ham. Og så var der nogle folk der rykkede med, hvor jeg tog sagen i hånden og sagde, at det klarer jeg lige så. For det turde han ikke selv, fordi han jo er ny og læreren er heller ikke så glad for ham (hun griner). Så, det måtte jeg jo så lige klare. Så jeg føler egentligt, at jeg har en god indflydelse derinde (Maja, FGU-elev 2020).

Den fælles sag i tværprofessionelt samarbejde

A safe space

- Hvilke praksisser skaber et konstruktivt læringsfælleskab?
- Aldrig totalt trygt - altid konfliktuelt
- Mennesker skal ændre sig for at passe ind - forkert!
- Mennesker behøver ikke at ændre sig for at passe ind— forkert!
- Hverken viske forskelle bort eller forstørre dem - stoppe at forskelle udvikler sig til at udgøre sociale barrierer
- Hvordan vi undgår at blive fanget ind af kategoriseringer og på den anden side, hvordan vi kan anerkende og omfavne forskelle i menneskers forandringsprocess (The Roestone Collective)

Opsamling

1. Fællesskabets betydning for læring
2. Legitim position som lærende deltager

Det almene og det særlige – hvordan overskride?

En del af den personlige lidelse ligger i særliggørelsen (individualiseringen)

En del af vejen til tro på uddannelse og arbejde ligger i at almengøre livsdilemmaer og personlig lidelse

Fællesskabende praksisser på ungdomsuddannelser – legitim lærende deltager

(Social)pædagogik for almen håndtering af livsdilemmaer

Referencer

Bolvig, I., Jeppesen, T., Kleif, H. B., Østergaard, J., Iversen, A., Broch-Lips, N., et al. (2019). *Unge uden job og uddannelse – hvor mange, hvorfra, hvorhen og hvorfor? en kortlægning af de udsatte unge i NEET-gruppen*.

København: VIVE – Viden til Velfærd Det Nationale Forsknings- og Analysecenter for Velfærd.

Grønne, H. H., & Poulsen, S. M. (2020). *FGU – en kompleks helhed. en analyse af retningen for FGU fra politisk målsætning over curriculum til pædagogisk praksis*. Unpublished Speciale, Institut for Kulturvidenskaber, Syddansk Universitet, Odense.

Katznelson, N., Sørensen, N. U., og Illeris, K. (red.). (2017). *Understanding learning and motivation in youth: Challenging policy and practice*. New York: Routledge.

- Lave, J. (2019). *Learning and everyday life. access, participation and changing practice*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Mardahl-Hansen, T., og Schwartz, I. (2021). Pædagogers og læreres arbejde med fællesskaber i folkeskolen. *Unge Pædagoger*, (1), 6-18.
- Nielsen, A. S. (2020). Det gider jeg ikke! professionelles arbejde med det, de endnu ikke har forstået. *Pædagogisk Psykologisk Tidsskrift*, (3), 31-47.
- Schraube, E., og Osterkamp, U. (2013). *Psychology from the standpoint of the subject: Selected writings of Klaus Holzkamp*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Schwartz, I., Mardahl-Hansen, T., og Nielsen, A. S. (2020). Forskning i professionspraksis. *Tidsskrift for Professionsstudier*, 16 (31), 22-29.
- Schwartz, I., og Kullen, L., (in prep). Ungeperspektiver på FGU.
- Smith, M., Skibsted, E. B., og Munkholm, M. (2018). Parat til uddannelse? *Tidsskrift for Socialpædagogik*, 21 (1), 67-78.
- The Roestone Collective. (2014). Safe space: Towards a reconceptualization. *Antipode*, 46 (5), 1346-1365